

Trianon 1920: náhrobný kameň veľkých ambícií

Branislav Krasnovský a Branislav Michalka

4. júna 2020 ✚ História

Prvá svetová vojna /1914 – 1918/ priniesla so sebou obrovské zmeny na politickej mape Európy. Znamenala zánik troch veľkých monarchií, ktoré ovplyvňovali vývoj Európy minimálne v 19. storočí. Z mapy Európy navždy zmizlo Nemecké cisárstvo, Habsburská monarchia a cárske Rusko. Zmenili sa politické hranice Európy a na troskách spomenutých monarchií vznikli národné štáty. Nemecko stratilo napríklad veľkú časť Alsaska a Lotrinska, rovnako Sliezsko, Rusko stratilo napríklad Poľsko a Fínsko, na území stredoeurópskej Habsburskej monarchie vzniklo niekoľko národných štátov.

V rakúskej časti monarchie prešiel rozpad pomerne kultivovane a jednoducho, aj keď Rakúšania stratili mnohé oblasti na úkor Talianska. Samostatné Rakúsko ostalo po rozpade hospodársky v zlej situácii, pretože Rakúsko /s výnimkou Viedne a okolia/ nikdy nebolo priemyselne rozvinuté. Najpriemyselnejšou časťou rakúskej časti monarchie boli Čechy, ktoré sa však stali súčasťou Československa. Situácia v Uhorsku bola omnoho dramatickejšia a vyvolala nakoniec komunistickú revolúciu.

Postupne sa však všetky národy s novou situáciou vysporiadali. S výnimkou Maďarov. Ich pocit krivdy trvá už 100 rokov. Aké boli jej príčiny?

Mierová konferencia

Slovo „Trianon“, pomenovanie jednej z častí palácového komplexu Versailles, ktorý dal vybudovať francúzsky kráľ Ľudovít XIV., predstavuje pre väčšinu Maďarov traumou, s ktorou sa nezmierili dodnes. Znamená pre nich zánik tisícročného Uhorského kráľovstva, ktorého sa cítili byť hlavným a štátotvorným národom. Fakticky k zániku došlo už v roku 1918, ale nové hranice boli vytýčené až v júni 1919. Mierová zmluva v Trianone potom už len potvrdila stav hraníc Maďarska s nástupníckymi štátmi.

Určili sa hranice Maďarska s Rakúskom, Československom, Rumunskom a Juhosláviou. Maďari museli ako porazená krajina platiť vojnové reparácie, Maďarsko muselo prisľúbiť, že bude dodržiavať práva menšín a zaviazalo sa, že nebude mať väčšiu armádu ako 35 000 vojakov, pričom v Maďarsku bola zakázaná branná povinnosť. Trianon znamenal definitívny a medzinárodne potvrdený zánik Uhorska, s konečným vymedzením hraníc medzi nástupníckymi štátmi.

Bezprostrednou príčinou rozpadu Uhorska bola I. svetová vojna. Širšími príčinami však boli zmeny v európskom myslení 19. storočia, ktoré priniesli nacionalizmus a liberalizmus. Pod tlakom týchto dvoch myšlienkových prúdov sa začal vnútorne drobiť mnohonárodnostný útvar založený na latinskej stredovekej kultúre a geografickej špecifickosti uzavretej Karpatskej kotliny.

Nacionalizmus zničil nadnárodnú latinčinu ako úradný jazyk v Uhorsku a následne nastal boj: kto z koho. Maďari netvorili v štáte ani polovicu obyvateľstva a ich natalita, vzhľadom na zvláštnosti kalvínskej praxe jedného dieťaťa v rodine, bola nižšia ako u Slovanov a Rumunov. Nemecké menšiny sa rýchlo asimilovali,

avšak väčšinou nie do maďarských komunít. Ale neboli to len otázky jazyka a národa, ktoré vnútorne rozložili Uhorsko. Maďari si neuvedomujú jeden zásadný dôvod, ktorý spôsobil zánik tisícročného štátu – precenili svoje sily.

Prehnané ambície

Po Rakúsko – Uhorskom vyrovnaní v roku 1867 stúplo sebavedomie Maďarov veľmi vysoko. V podstate sa im podaril ich stáročný sen: pokorili cisára vo Viedni. V Európe rástlo ich renomé bojovného národa, ktorý si nedá „brnkať po nose“, napriek tomu, že realita bola odlišná; ako sa ukázalo počas I. aj II. svetovej vojny. Proces unifikácie, centralizácie a maďarizácie im pripadal dobre naštartovaný a predovšetkým na poli diplomacie a politiky si dokázali vybudovať pevné pozície.

Očarení týmto vzostupom, začali Maďari strácať súdnosť, snívali o zásadnej mocenskej úlohe na celom Balkáne a videli seba ako arbitra poriadku a kultúry, po boku wilhelmovského Nemecka. I. svetovú vojnu spočiatku vnímali ako príležitosť na realizáciu týchto ambícií a seriózne uvažovali nad plánom presunu panovníckeho sídla do Budapešti, pričom by novovytvorené Veľké Nemecko pohltilo Viedeň; a ovládnutí Balkánu až po Grécko. To bolo evidentne prehnané a na niečo také nemalo Uhorsko a Maďari vojenské ani kultúrne kapacity.

Predovšetkým v oblasti kultúrnej príťažlivosti bol potenciál Maďarov veľmi nízky. Ich kultúra nielen že nedosahovala úroveň nemeckých alebo francúzskych „kulturtrégrov“, ale často nevykazovala o nič vyššie štandardy než mala kultúra národov, ktoré chceli ovládnuť. Toto bola najslabšia stránka maďarských ambícií. Nemali v podstate čím zaimponovať a uľahčiť tak prípadným asimilovaným a podrobeným národom ich pokorenie. Je jasné, že stať sa asimilovaným Francúzom, Nemcom, Angličanom alebo Rusom, znamenalo získať vstupenku do veľkého sveta a identifikáciu s veľkými impériami, avšak stať sa Maďarom, to podobné kultúrne benefity neprinášalo. Maďari si nedokázali získať ani srdce ani pýchu potenciálnych „nových“ Maďarov. Táto neschopnosť v kombinácii s ambíciami, musela skončiť katastrofou. Skôr či neskôr.

Regnum Marianum

Ďalším deštruktívnym prvkom, ktorý dlhodobo rozkladal Uhorsko, bol liberalizmus. Maďarský nacionalizmus bol dlhodobo viazaný na kalvinizmus, ale v 19. storočí sa identifikoval s liberalizmom a následne začal boj proti katolíckej Cirkvi. Problém bol v tom, že katolicizmus predstavoval prvok, ktorý zjednocoval rôzne národnosti a tlmil ich nevraživosť. Akonáhle bol oslabený, tak dostalo Uhorsko ďalší úder zvnútra. Začalo to interkonfesijnými sobášmi, nasledovali povinné civilné sobáše, liberalizácia tlače a celková sekularizácia života. Nakoniec prestalo byť náboženstvo hlavným zdrojom identity jednotlivých občanov a stala sa ním národnosť. No a tá maďarská bola dlhodobo v nevýhode svojou slabšou natalitou. Čas hral proti Uhorsku a ak by neskončilo v roku 1918, tak by ho čakali možno veľmi krvavé dejiny.

Uhorskí katolíci radi nazývali svoju krajinu „Mariánskym kráľovstvom“ (Regnum Marianum), aby zdôraznili jeho zasvätenie Panne Márii, jeho starobylosť a katolíckosť. Tá však už bola len históriou. Okrem liberalizmu, bol ďalším prvkom, ktorý mal negatívny vplyv na katolícky charakter štátu masívny príliv židovského obyvateľstva z tzv. Predlitavska, konkrétne Haličského kráľovstva. Postupne sa židia stali mocnými vlastníkami pôdy, nehnuteľností a kapitálu, pričom vo všeobecnosti podporovali liberálne trendy. Voči Uhorsku boli lojálni, boli to najagilnejší maďarizátori medzi Slovákmi v severnom Uhorsku, ale svojou

deštrukciou Cirkvi a presadzovaním liberalizmu, nechtiac prispeli značnou mierou k pádu Uhorska.

Trianon - posledná nádej

Keď v roku 1919 vojenská komisia stanovila hranice, z ktorých boli Maďari zhrození, dúfali, že medzinárodná konferencia, domnelé či reálne krivdy voči Maďarom, napraví. Trianonský „šok“ spočíval v tom, že tieto ich nádeje boli dokonale sklamané. Hranice, ktoré ich naplňali ponížením a stavali ich do úlohy tretotriedneho štátu, obklúčeného nepriateľskými nástupníckymi štátmi, boli potvrdené.

Diplomatická erudícia, na ktorú sa Maďari spoliehali vyšla naprázdno. Patetické prejavy maďarských rečníkov v Trianone chladných západných diplomatov skôr rozčúlili alebo otrávil, ale rozhodne nepresvedčili. Aj tu sa ukázalo, že to ako sami seba vnímali Maďari a ako ich vnímal skutočný „veľký svet“, boli dva dokonale odlišné pohľady. Maďari verili, že niečo také skvelé, tisícročné a významné ako Uhorsko predsa nemôžu nechať zaniknúť len tak. V tomto duchu formulovali aj svoje apely. Pre západných politikov a vojakov, bolo Uhorsko, ako aj Maďarsko, už len bezvýznamnou agrárnou krajinou na pomedzí Balkánu, ktorej priemyselný potenciál bol, na rozdiel od novovzniknutého Československa, zanedbateľný. Šokovaní Maďari zistili, že vlastne nikoho zánik Uhorska netrápi, okrem nich.

Trianonská trauma

Intenzita „Trianonskej traumy“ spočívala a spočíva na nepochopení Maďarov, že si pri svojich ambíciách uhryzli veľký krajec, ktorý nevládali spracovať. Ich pád bol taký tvrdý preto, lebo nechápali, že oblaky, v ktorých sa vznášali boli nereálnymi snami, nezodpovedajúcimi skutočnosťami. Boli presvedčení, že predstavujú veľký národ, ktorý je predurčený na ovládnutie veľkých regiónov a dokonca národ, čo je už úplne nereálne, ktorého kultúrny prínos v regióne je dominantný. Nič nemohlo byť vzdialenejšie od pravdy. Väčšina etník v strednej Európe, ktoré prišli v rámci sťahovania národov, boli kultúrnymi príjemcami a ich vklad do kresťanskej civilizácie bol nevelký, avšak o Maďaroch to platilo dvojnásobne.

Pád z výšky je taký tvrdý, aká vysoká je poloha, z ktorej sa padá. A Maďari si vybrali veľmi vysokú polohu. O to tvrdší bol pád.

Je len jedna cesta ako sa dostať z nekonečnej „Trianonskej traumy“ – pozrieť sa pravde do očí. Bez ohľadu na to, či hodnotíme asimilačné snahy Maďarov negatívne, neutrálne alebo kladne, skutočnosť je taká, že ľudovo povedané „na to proste nemali.“ Rok 1920 nebol rokom európskej zrady voči Maďarom, ale rokom pravdy, ktorý im ukázal ich miesto v európskych dejinách. Nie horšie ako je miesto iných národov ich veľkosti, ale ani nie lepšie. Len také, aké v skutočnosti je.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/trianon-1920-nahrobny-kamen-velkych-ambicii/>